

Ганна СОКОЛОВА,
викладач фортепіано
Сумської музичної школи № 1
Суми, Україна
annsokolova73@gmail.com

Hanna SOKOLOVA,
piano teacher
Sumy Music School No. 1
Sumy, Ukraine
annsokolova73@gmail.com

**КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ СЦЕНІЧНО-
ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ШКІЛ**
**CRITERIA AND LEVELS OF FORMATION OF STAGE-PERFORMING
CULTURE OF STUDENTS OF CHILDREN'S MUSIC SCHOOLS**

Сучасні тенденції виховання високодуховної, культурно компетентної особистості зумовлюють пильну увагу фахівців до становлення людини культури – нового типу особистості з високим рівнем розвитку художньо-творчих здібностей, особистісного ставлення до мистецтва, потреби в духовному самовираженні засобами мистецтва. Серед основних напрямів позашкільної освіти також визначено мистецький, що покликаний забезпечувати «набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності» [1].

Важлива роль у вирішенні цих завдань належить музичному мистецтву, а тенденції формування культурної компетентності особистості спрямовують увагу фахівців позашкільної освіти на вивчення різноманітних дефініцій виконавської культури дітей і молоді. У зв'язку з цим перед музичною педагогікою постає завдання формування сценічно-виконавської культури, яка забезпечує злагодженість відтворення виконавських дій та ефективність відтворення художньо-образного змісту музичних творів.

Аналіз педагогічних джерел у галузі виконавської діяльності засвідчив наявність напрацювань щодо теоретичних основ підготовки музикантів до публічних виступів (М. Давидов, Ю. Цагареллі, Г. Ципін); психолого-педагогічних умов розвитку навичок гри на музичних інструментах студентів (Л. Бочкарьов, А. Готсдінер, О. Олексюк), педагогічного управління процесом оволодіння матеріалом музичних творів (Л. Маккіннон, В. Мудмахер, Г. Прокоф'єв та ін.); особистісно орієнтованих технологій розвитку виконавської самостійності (В. Бурназова, Г. Коган, Г. Нейгауз та ін.) тощо.

Проте, аналіз літератури та вивчення сценічного досвіду учнів-піаністів дитячих музичних шкіл надають змогу зробити висновок, що недостатньо розробленими є питання теорії та методики формування сценічно-виконавської культури учнів фортепіанного відділу, а також діагностики зазначеної якості.

Мета тез – розкрити критерії, показники та рівні оцінювання сценічно-виконавської культури учнів ДМШ у процесі навчання гри на фортепіано.

Як зазначає І. Зязюн, критерії є основою для класифікації та оцінки, заснованої на виборі набору показників [2]. Якщо критерій відбиває цілісне

поняття, то показник відображає особливе. Таким чином, критерії розвитку певної якості ґрунтуються на її структурних складниках.

Відповідно до визначеної нами структури сценічно-виконавської культури юного піаніста (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, емоційно-психологічний, виконавсько-творчий, рефлексивно-оцінювальний компоненти) для діагностики зазначеної якості виокремлено мотиваційний, пізнавальний, психологічний, виконавський і рефлексивний критерії та відповідні показники.

Розглянемо зазначені критерії та показники сформованості сценічно-виконавської культури учнів-піаністів музичної школи детальніше.

1. *Мотиваційний критерій* є параметром комплексного оцінювання, насамперед, позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій учнів-піаністів щодо сценічного виконавства. Ці параметри є надзвичайно важливими складниками сценічно-виконавської культури юного піаніста, адже саме від бажання дитини бути справжнім, публічним виконавцем, виступати на сцені перед слухацькою аудиторією залежить успішність набуття дитиною відповідних знань, умінь і навичок сценічної діяльності, її психологічна готовність до сценічного виконавства, спроможність виразно втілювати музичний образ й адекватно оцінювати власні виконавські досягнення.

Показниками критерію ми визначили: ступінь інтересу та прагнення дитини до сценічно-виконавської діяльності; міру розвитку в учнів потреб і мотивів щодо набуття та вдосконалення власної сценічно-виконавської культури.

2. *Пізнавальний критерій* відображає ступінь засвоєння дитиною комплексу знань у галузі сценічного виконавства, що є необхідними для успішного виступу на сцені. Цей критерій має дві важливі характеристики: достатність і необхідність. Перша характеристика означає, що здобути дитиною знання в галузі сценічного виконавства мають забезпечувати можливість успішної реалізації виступу. Характеристика необхідності передбачає ретельний добір і достатньо глибоке розуміння технічних, мистецьких й емоційних аспектів виконання, спрямованих на забезпечення зацікавлення й естетичного задоволення аудиторії.

Показниками зазначеного критерію ми визначили: рівень засвоєння учнями необхідної бази знань у галузі сценічного виконавства; ступінь орієнтування у стилях і жанрах, традиціях вітчизняного та світового виконавського мистецтва.

3. *Психологічний критерій* характеризує емоційно-психологічну готовність дитини до сценічного виконавства, визначає, наскільки добре виконавець здатен контролювати свої емоції, виражати потрібні почуття та передавати їх аудиторії.

Емоційна автентичність та психологічний стан виконавця відіграють важливу роль у тому, як глядачі сприймають виступ. Для багатьох дітей сцена може бути стресовим фактором, і учень повинен бути здатний долати стрес і впоратися з тривожними відчуттями, зокрема для того, щоб відкрито виражати різноманітні емоції, що відповідають характеру ролі чи виступу. Важливо, щоб емоції виходили природно і не були перебільшеними чи надмірно контрольованими.

Показниками зазначеного критерію ми визначили: рівень психологічної готовності до публічного виступу; ступінь розвитку виконавської надійності, емоційної стабільності і сценічної витримки під час публічного виступу.

4. *Виконавський критерій* відображає технічне та виразне розкриття художнього образу твору. Цей критерій відображає здатність виконавця

передати емоції, настрої, зміст інтелектуальної частини твору через техніку та майстерність виконання, вказує на важливість балансу між технічною вправністю та емоційною виразністю, яка робить виконання художнього твору захопливим і вражаючим.

Показниками зазначеного критерію є: рівень технічної майстерності та спроможності емоційно виразно виконувати твори; ступінь розвитку здатності інтерпретувати музичний твір відповідно до власного виконавського задуму.

5. *Рефлексивний критерій* характеризує усвідомлення й оцінювання учнем виконавських досягнень інших і власної сценічно-виконавської культури. Він є важливою частиною процесу професійного зростання та самовдосконалення будь-якого виконавця, особливо в галузі сценічного мистецтва.

Показниками зазначеного критерію ми визначили: рівень розвитку умінь оцінювати виконавську культуру інших музикантів; ступінь спроможності адекватно оцінювати власні виконавські якості та накреслювати шляхи вдосконалення власної сценічно-виконавської культури.

Ґрунтуючись на наукових працях і власному досвіді викладацької діяльності, ми визначили *три рівні сформованості сценічно-виконавської культури* учнів-піаністів (низький, середній, високий) і розробили шкалу оцінювання компонентів сценічно-виконавської культури за 12-ти бальною шкалою, де: низькому рівню відповідають 1-4 бали; середньому рівню – 5-8 балів; високому рівню – 9-12 балів.

Зокрема, *низький рівень* сформованості сценічно-виконавської культури характеризують: слабо розвинені мотивація та ціннісні орієнтації щодо сценічного виконавства, незначні знання у галузі сценічного виконавства, несформованість емоційно-психологічної готовності до сценічного виступу, неспроможність до технічного та виразного розкриття художнього образу, усвідомлення й оцінювання сценічно-виконавської культури власної та інших.

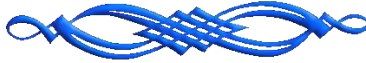
Середній рівень сформованості сценічно-виконавської культури учнів музичної школи у процесі навчання гри на фортепіано характеризують: посередньо розвинені мотивація та ціннісні орієнтації щодо сценічного виконавства, наявність певних знань у галузі сценічного виконавства, середній рівень емоційно-психологічної готовності до сценічного виступу, посередня спроможність до технічного та виразного розкриття художнього образу твору, посередня спроможність до усвідомлення й оцінювання сценічно-виконавської культури – власної та інших виконавців.

Високий рівень сформованості сценічно-виконавської культури характеризують: високо розвинені мотивація та ціннісні орієнтації щодо сценічного виконавства, наявність достатнього комплексу знань у галузі сценічного виконавства, високий рівень емоційно-психологічної готовності до сценічного виступу, розвинена спроможність до технічного та виразного розкриття художнього образу твору, усвідомлення й оцінювання «чужої» та власної сценічно-виконавської культури, спроможність накреслити шляхи її вдосконалення.

Отже, визначені нами мотиваційний, пізнавальний, психологічний, виконавський і рефлексивний критерії, відповідні показники та рівні сформованості сценічно-виконавської культури учнів дитячих музичних шкіл у процесі навчання гри на фортепіано стали основою для проведення подальшої діагностичної роботи, яку вважаємо перспективою подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про позашкільну освіту». URL: <https://irshava-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-pozashkilnu-osvitu-21-26-53-19-11-2018/> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Педагогічна майстерність: підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос; за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.

Галина СТЕЦЬ

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка, доцент, Україна
stetshalyna@ukr.net*

Halyna STETS,

*Ph.D. (Pedagogy), Associate Professors,
Associate Professors of the vocal and choral department,
choreographic and visual art,
Faculty of Primary Education and Arts
of the Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University, Associate Professors
stetshalyna@ukr.net*

Світлана КИШАКЕВИЧ

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка, доцент, Україна
duvo_svit@ukr.net*

Svitlana KYSHAKEVYCH

*Ph.D. (Pedagogy), Associate Professors,
Associate Professors of the vocal and choral department,
choreographic and visual art,
Faculty of Primary Education and Arts
of the Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University, Associate Professors
duvo_svit@ukr.net*